

บทความวิจัย

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง ทางอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างประเทศโปรตุเกส ยูเครน และลิทัวเนีย

A Comparative Study of the Electronic Administrative Litigation Process between Portugal, Ukraine, and Lithuania

วันที่รับบทความ (Received) : 14 พฤศจิกายน 2568

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 16 ธันวาคม 2568

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 ธันวาคม 2568

วันที่ตีพิมพ์บทความ (Publish an article) : 31 ธันวาคม 2568

กฤษฎา ดลปัญญา¹ *

Kitsada Dolpanya

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร

Assistant Professor, Faculty of Management Science, Silpakorn University

เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

No. 1, Village No. 3, Sam Phraya Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi Province 76120

Email: k.dolpanya@gmail.com

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร²

Thongphon Promsaka Na Sakolnakorn

ศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Professor Dr., Faculty of Management Science, Silpakorn University

เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 76120

No. 1, Village No. 3, Sam Phraya Subdistrict, Cha-am District, Phetchaburi Province 76120

E-mail: PROMSAKANASAKOL_T@su.ac.th

¹ ผู้นิพนธ์หลัก (first author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

² ผู้นิพนธ์ร่วม (co-author)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศสมาชิกสภายุโรป โดยเฉพาะในยูเครน โปรตุเกส และลิทัวเนีย งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาและการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา เพื่อศึกษาความแตกต่างและความคล้ายคลึงของระบบยุติธรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ในศาลปกครอง

ผลการศึกษาพบว่า การนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการพิจารณาตีปกรองสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงความยุติธรรม ลดระยะเวลาการพิจารณาตีปกรอง และเสริมสร้างความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม อย่างไรก็ตาม ยังพบอุปสรรคสำคัญหลายประการ ได้แก่ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ปัญหาความปลอดภัยของข้อมูล และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากรในระบบยุติธรรม

การศึกษานี้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่สมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิของประชาชน

คำสำคัญ : กระบวนการพิจารณาตีปกรอง; ศาลอิเล็กทรอนิกส์; หลักฐานอิเล็กทรอนิกส์; การเข้าถึงความยุติธรรม; การวิเคราะห์เปรียบเทียบ

Abstract

This research focuses on a comparative analysis of electronic administrative court proceedings among Council of Europe member states, particularly in Ukraine, Portugal, and Lithuania. The study employs qualitative research methodology through within-case analysis and cross-case analysis to examine the differences and similarities of electronic justice systems in administrative courts.

The findings reveal that the implementation of electronic systems in administrative court proceedings can enhance access to justice, reduce case processing time, and strengthen transparency in judicial processes. However, several significant barriers persist, including digital divide in technology access, data security concerns, and the imperative need for digital skills development among justice system personnel.

This study proposes guidelines for developing electronic justice systems that balance technological efficiency with the protection of citizens' rights.

Keywords: administrative court proceedings; electronic court; electronic evidence; access to justice; comparative analysis

1. ความสำคัญของปัญหา

การปฏิวัติดิจิทัลได้ส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อทุกภาคส่วนของสังคม รวมถึงระบบยุติธรรมซึ่งถือเป็นเสาหลักสำคัญของรัฐประชาธิปไตยและหลักนิติรัฐ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้พยายามนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาปรับใช้กับกระบวนการพิจารณาคดีในศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาลปกครอง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนจากการใช้อำนาจของรัฐที่มีขอบข่ายกฎหมาย การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลได้เปิดโอกาสให้เกิดการปฏิรูประบบยุติธรรมในรูปแบบใหม่ที่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาเรื้อรังหลายประการ เช่น ความล่าช้าในการพิจารณาคดี การเข้าถึงความยุติธรรมที่ไม่เท่าเทียม และขาดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรม โดยที่กระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือที่เรียกว่า Electronic Administrative Court Proceedings นับเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่สำค้ายในระบบยุติธรรมทางปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งทำให้หลายประเทศต้องเร่งพัฒนาและนำระบบดิจิทัลมาใช้ในการพิจารณาคดีเพื่อรักษาความต่อเนื่องของการบริการทางกฎหมายท่ามกลางข้อจำกัดในการเดินทางและการรวมตัวของประชาชน การแปลงสู่ระบบดิจิทัลนี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในช่วงวิกฤตการณ์เท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบยุติธรรมในระยะยาว การเปลี่ยนแปลงนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการถกเถียงทางวิชาการและนโยบายเกี่ยวกับผลกระทบของเทคโนโลยีต่อหลักการพื้นฐานของกระบวนการยุติธรรม เช่น หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย สิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรม และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว นอกจากนี้ ประเทศต่าง ๆ ได้พัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบที่หลากหลาย สะท้อนถึงบริบททางกฎหมาย วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน ดังเช่นประเทศยูเครนได้พัฒนาระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน Unified Judicial Information and Telecommunication System ที่ครอบคลุมทั้งการยื่นคำฟ้อง การส่งเอกสารกระบวนการพิจารณา และการประชุมพิจารณาคดีผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Hliborob, 2018) และโปรตุเกสได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในผู้นำของยุโรปในการนำระบบพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ในส่วนของลิทัวเนียได้พัฒนาระบบที่เน้นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลคำพิพากษาและเอกสารศาล

การนำระบบพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ก็ยังคงเผชิญกับประเด็นสำคัญหลายประการ ประเด็นสำคัญยังรวมถึงความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ที่ยากลำบากในพื้นที่ห่างไกล ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคลและการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ ความจำเป็นในการฝึกอบรมบุคลากรในศาลและทนายความให้มีความรู้และทักษะด้านดิจิทัล และปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และการใช้ลายเซ็นดิจิทัล ประเด็นสำคัญเหล่านี้มิใช่เพียงปัญหาทางการดำเนินการเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่ซับซ้อน ซึ่งต้องการการแก้ไขแบบองค์รวมที่คำนึงถึงบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ นอกจากนี้ ยังมีคำถามสำคัญเกี่ยวกับผลกระทบของระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ต่อคุณภาพของความยุติธรรม มีความกังวลว่าการเน้นประสิทธิภาพและความรวดเร็วอาจส่งผลเสียต่อความรอบคอบและ

ความถ่วงในการพิจารณาคดี การพิจารณาคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์อาจทำให้ขาดความเป็นมนุษย์และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ประเด็นเหล่านี้ต้องการการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดเพื่อให้เข้าใจถึงผลกระทบที่แท้จริงและหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสม

บทความวิจัยนี้ แบ่งออกเป็นหกส่วนหลัก ส่วนแรก คือ บทนำที่นำเสนอภาพรวมของปัญหา ความสำคัญ วัตถุประสงค์ และขอบเขตของการศึกษา ส่วนที่สอง คือ การทบทวนวรรณกรรมที่สำรวจแนวคิดทฤษฎี กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ และการศึกษาเปรียบเทียบที่ผ่านมา ส่วนที่สาม คือ ระเบียบวิธีการวิจัยที่อธิบายแนวทางในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงการอธิบายเกี่ยวกับวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษา (within-case analysis) และการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (cross-case analysis) ส่วนที่สี่ คือ ผลการศึกษาที่นำเสนอการวิเคราะห์รายประเทศและการเปรียบเทียบข้ามประเทศ ส่วนที่ห้า คือ บทสรุปและข้อเสนอแนะที่สรุปผลการค้นพบที่สำคัญและเสนอแนวทางสำหรับการพัฒนาในอนาคต และส่วนสุดท้าย คือ การอธิบายคุณค่าของการศึกษาทั้งในมิติทางวิชาการ ปฏิบัติ และนโยบาย

2. วัตถุประสงค์และคำถามการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์หลักหลายประการ ประการแรก เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศที่เลือกศึกษา โดยเน้นการทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับโครงสร้าง กลไก และการทำงานของระบบในแต่ละประเทศ ประการที่สอง เพื่อระบุปัจจัยที่ส่งเสริมความสำเร็จและอุปสรรคในการนำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ทั้งในมิติทางเทคนิค กฎหมาย สังคม และการเมือง ประการที่สาม เพื่อประเมินผลกระทบของระบบพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ต่อการเข้าถึงความยุติธรรมและประสิทธิภาพของศาลปกครอง โดยพิจารณาทั้งผลดีและผลเสียที่อาจเกิดขึ้น ประการที่สี่ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ โดยเรียนรู้จากประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีของประเทศต่างๆ และประการที่ห้า เพื่อสนับสนุนการพัฒนากรอบแนวคิดทางทฤษฎีเกี่ยวกับยุติธรรมดิจิทัลในคดีปกครอง ที่สามารถนำไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาต่อไปในอนาคต

คำถามการวิจัยที่สำคัญของการศึกษานี้ประกอบด้วยสี่ประการ ประการแรก กระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศที่ศึกษามีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกรอบกฎหมาย โครงสร้างระบบ และกระบวนการปฏิบัติงาน ประการที่สอง ปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการนำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ และปัจจัยเหล่านี้มีความสำคัญต่างกันอย่างไรในบริบทของแต่ละประเทศ ประการที่สาม ระบบพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ส่งผลกระทบต่อเข้าถึงความยุติธรรมและสิทธิของประชาชนอย่างไร และประการที่สี่ ควรมีแนวทางการพัฒนาระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ที่สมดุลระหว่างประสิทธิภาพทางเทคโนโลยีกับการคุ้มครองสิทธิพื้นฐานอย่างไร

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์จำเป็นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง วรรณกรรมทางวิชาการได้ให้คำนิยามและกรอบแนวคิดที่หลากหลายเกี่ยวกับยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ โดยไม่มีการตกลงร่วมกันในระดับสากลเกี่ยวกับความหมายที่แน่นอน นักวิชาการบางกลุ่มเน้นที่มีทิศทางเทคโนโลยีของการใช้ระบบสารสนเทศในกระบวนการยุติธรรม ในขณะที่กลุ่มอื่นมองในมิติของการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนทางกฎหมายและการปฏิบัติงานในศาล ในบริบทของประเทศยูเครน นักวิชาการได้นำเสนอคำจำกัดความที่หลากหลายของศัพท์ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาลอิเล็กทรอนิกส์ ยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ และกระบวนการพิจารณาอิเล็กทรอนิกส์ โดยที่ Bondarenko and Pustova (2017) ได้นิยามยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ว่าเป็นกระบวนการที่ได้รับการกำหนดไว้ในกฎหมายสำหรับการดำเนินงานของศาลในการพิจารณาและชี้ขาดคดีโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมุ่งเน้นการเพิ่มความเร็วในกระบวนการพิจารณา เพิ่มความโปร่งใส และสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานของศาลสำหรับประชาชนทุกคน นอกจากนี้ Kravtsov et al. (2021) มองว่า ยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์เป็นวิธีการและรูปแบบของการดำเนินการตามขั้นตอนทางกฎหมายโดยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในส่วนของศาลอิเล็กทรอนิกส์ นักวิชาการได้ให้คำนิยามทั้งในความหมายแคบและกว้าง Brintsev (2016) นิยามศาลอิเล็กทรอนิกส์ในความหมายแคบว่าเป็นระบบย่อยหนึ่งในระบบสารสนเทศศาลแห่งชาติที่ออกแบบมาเพื่อให้แน่ใจว่าผู้มีส่วนร่วมในการพิจารณาคดีจะได้รับหมายศาลและข้อความเกี่ยวกับการพิจารณาคดีและเอกสารกระบวนการพิจารณาที่ได้รับการรับรองในระหว่างการพิจารณาคดีอย่างทันท่วงที ในความหมายกว้าง Obrusna and Ivanova (2021) มองว่า ศาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของสังคมสารสนเทศที่เป็นรูปแบบเฉพาะของการพิจารณาคดีที่อิงตามเทคโนโลยีสารสนเทศล่าสุดที่ให้อำนาจครบถ้วนของการพิจารณาคดีในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์

จากการทบทวนวรรณกรรมในบริบทประเทศในยุโรปพบว่า ยุโรปได้ให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์อย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการข้ามพรมแดนภายในสหภาพยุโรป ดังเช่น Xanthoulis (2015) ซึ่งให้เห็นว่าคำว่า อิเล็กทรอนิกส์ มีความหมายที่สำคัญยิ่งในบริบทของกระบวนการทางกฎหมายระหว่างประเทศในยุโรป เนื่องจากช่วยอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเอกสารระหว่างศาลและหน่วยงานยุติธรรมในประเทศต่าง ๆ และจากมุมมองทางทฤษฎีกฎหมาย การพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศนและการเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติของกระบวนการทางกฎหมาย นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงเชิงอภิปรายในทฤษฎีของกระบวนการที่ต้องการกรอบแนวคิดที่แข็งแกร่งเพื่อให้แน่ใจว่ามีการตีความและการบังคับใช้กฎหมายกระบวนการพิจารณาที่สอดคล้องกัน และเพื่อรับประกันการเคารพต่อความเท่าเทียมและความมั่นคงทางกฎหมาย นอกจากนี้ Pires de Sousa (2020) ได้เสนอว่า กระบวนการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์

เป็นการประมวลผลเสมือนหรืออิเล็กทรอนิกส์ของกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งกระบวนการยุติธรรมได้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ กระบวนการเอกสารกลายเป็นดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ การพิจารณาคดีสามารถดำเนินการด้วยทรัพยากรดิจิทัล และแนวคิดของระบบกระบวนการพิจารณาอิเล็กทรอนิกส์กลายเป็นศูนย์กลาง

3.2 กรอบกฎหมายและนโยบายในระดับนานาชาติ

กรอบกฎหมายและนโยบายในระดับนานาชาติเกี่ยวกับยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการพัฒนาโดยองค์การระหว่างประเทศหลายแห่ง สภายุโรปได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศสมาชิก ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปได้รับรองหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์เป็นหลักฐานที่เหมาะสมสำหรับการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง ในคดี *Catt v The United Kingdom* ศาลได้พิพากษาว่ามีการละเมิดมาตรา 8 เรื่องสิทธิในความเป็นส่วนตัว โดยพบว่าข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บในฐานข้อมูลของตำรวจมีลักษณะทางการเมืองและข้อมูลดังกล่าวต้องการการคุ้มครองพิเศษ ในคดี *Gaughran v The United Kingdom* ศาลได้ตัดสินว่ามีการละเมิดมาตรา 8 โดยพบว่าการกระทำของสหราชอาณาจักรเป็นการแทรกแซงสิทธิในความเป็นส่วนตัวของผู้ร้องอย่างไม่เป็นสัดส่วน ซึ่งไม่อาจถือว่าเป็นในสังคมประชาธิปไตย

คณะกรรมการรัฐมนตรีของสภายุโรปได้ออกแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง หลักการเหล่านี้เน้นย้ำว่าหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ควรได้รับการยอมรับในฐานะหลักฐานที่มีผลผูกพันทางกฎหมายเช่นเดียวกับหลักฐานในรูปแบบเอกสารกระดาษ และไม่ควรมีการให้ลำดับความสำคัญที่แตกต่างกันระหว่างหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์กับหลักฐานประเภทอื่น การนำแนวปฏิบัติเหล่านี้ไปใช้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการปรับปรุงกระบวนการใช้หลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ในกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง ซึ่ง Samonova (2022) ชี้ให้เห็นว่าหลักการเหล่านี้ต้องได้รับการนำไปปฏิบัติโดยนายความ ผู้พิพากษา และผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของระบบยุติธรรมสมัยใหม่จะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญต่อเมื่อมีความช่วยเหลือจากหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา หรือ OECD ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในฐานะเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมและประสิทธิภาพของศาล องค์การได้ทำการศึกษาและเผยแพร่รายงานเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ดีในการนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี และการพัฒนาทักษะของบุคลากรในระบบยุติธรรม นอกจากนี้ World Justice Project (2019) ได้ทำการศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการเข้าถึงความยุติธรรมและเทคโนโลยี โดยชี้ให้เห็นถึงแนวโน้มสากลและแนวปฏิบัติที่ดีในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับปรุงการให้บริการของระบบยุติธรรม

3.3 การศึกษาเปรียบเทียบ

การทบทวนวรรณกรรมพบว่า มีการศึกษาเปรียบเทียบระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในหลายประเทศ แต่ส่วนใหญ่เน้นไปที่การศึกษาเฉพาะกรณีหรือการเปรียบเทียบในระดับทวิภาคี ซึ่งในส่วนของการศึกษาที่ครอบคลุมหลายประเทศและใช้ระเบียบวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาและการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษายังมีอยู่อย่างจำกัด

การศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ของโปรตุเกสในการนำระบบพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้โดย Gomes and Fernando (2017) ได้แสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์ที่น่าประทับใจในด้านการลดระยะเวลาการพิจารณาคดีและการเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การศึกษาเหล่านี้ยังชี้ให้เห็นถึงความท้าทายในการสร้างความเชื่อมั่นของผู้ใช้บริการและการจัดการกับปัญหาทางเทคนิค การศึกษาเกี่ยวกับลิทัวเนียโดย Bilevičienė and Bilevičiūtė (2015) เน้นที่ความสำคัญของการออกแบบระบบที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาระบบ ในบริบทของยูเครนศึกษาโดย Piatyhora (2022) ได้เน้นถึงผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และสถานการณ์สงครามที่มีต่อการเร่งพัฒนาและนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ การศึกษาเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าวิกฤตการณ์สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในระบบยุติธรรม แต่ก็ต้องมีการวางแผนและเตรียมการอย่างรอบคอบเพื่อให้แน่ใจว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้บริการในระยะยาว Razmetaeva Barabash and Lukianov (2022) ได้ศึกษาการพัฒนาแนวคิดสิทธิมนุษยชนในยุคดิจิทัลและผลที่ตามมาต่อการปฏิบัติงานของศาล โดยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการปรับแนวคิดทางกฎหมายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงทางเทคโนโลยีใหม่ ในส่วนของการศึกษาโดย Reiling and Contini (2022) เกี่ยวกับแพลตฟอร์มยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์และความท้าทายสำหรับการกำกับดูแลตุลาการได้ชี้ให้เห็นถึงความซับซ้อนในการบริหารจัดการระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในระดับองค์กร นักวิชาการเหล่านี้เน้นย้ำว่าการพัฒนาเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ แต่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและการพัฒนาทักษะของบุคลากรควบคู่กันไป ช่องว่างในวรรณกรรมและคุณค่าของการศึกษานี้

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ยังมีช่องว่างสำคัญหลายประการที่การศึกษานี้มุ่งเติมเต็ม ประการแรก ยังขาดการศึกษาเปรียบเทียบที่ครอบคลุมหลายประเทศ ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพรวมของความหลากหลายและแนวโน้มสากลในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ประการที่สอง การศึกษาส่วนใหญ่เน้นไปที่การวิเคราะห์เชิงพรรณนาหรือการประเมินผลเชิงปริมาณ แต่ขาดวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษา และการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ที่จะช่วยให้เข้าใจกลไกเชิงสาเหตุและปัจจัยแห่งความสำเร็จได้ดีขึ้น ระเบียบวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพที่ลึกซึ้งและเป็นระบบยังขาดแคลนในวรรณกรรมที่มีอยู่ ประการที่สาม ยังขาดการศึกษาที่ให้ความสำคัญเท่าเทียมกันทั้งกับประสิทธิภาพทางเทคนิคและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Shevchuk et al., 2021) การศึกษาส่วนใหญ่มักจะเน้นที่มิติใดมิติหนึ่ง แต่ไม่ได้พยายามสร้างสมดุลระหว่างสองมิตินี้ ประการที่สี่ ยังขาดการศึกษาที่วิเคราะห์อย่างจริงจังเกี่ยวกับผลกระทบของระบบ

ยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ต่อกลุ่มเฉพาะ เช่น ผู้พิการ ผู้สูงอายุ หรือผู้ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งอาจประสบปัญหาในการเข้าถึงมากกว่ากลุ่มอื่น

การศึกษานี้มุ่งเติมเต็มช่องว่างเหล่านี้โดยการนำเสนอการวิเคราะห์เปรียบเทียบที่ครอบคลุมและลึกซึ้งของกระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในสี่ประเทศที่มีบริบททางกฎหมายและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาและการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา จะช่วยให้สามารถระบุรูปแบบและความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ซับซ้อนได้ นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังให้ความสำคัญกับมิติทางสังคมและสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับมิติทางเทคนิคและประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่สมดุลและครอบคลุมเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระบบยุติธรรมทางปกครอง การศึกษานี้ยังพยายามให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ทางปฏิบัติสำหรับผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารระบบยุติธรรม ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในบริบทที่หลากหลาย

4. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษาเปรียบเทียบ ซึ่งเหมาะสมสำหรับการตอบคำถามวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ วิธีการ และ เพราะเหตุใด ของปรากฏการณ์ทางสังคมที่ซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏการณ์นั้นมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม การเลือกใช้วิธีการนี้เนื่องจากการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นปรากฏการณ์ที่มีความซับซ้อนและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ทั้งทางกฎหมาย เทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาในบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ การศึกษานี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์สองระดับ คือ การวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษา หรือ within-case analysis และการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา หรือ Cross-case analysis การวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาเน้นการทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับพัฒนาการ กลไก และผลลัพธ์ของระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในแต่ละประเทศ โดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะทางประวัติศาสตร์ กฎหมาย และสังคมของประเทศนั้น การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษาเน้นการเปรียบเทียบเพื่อระบุรูปแบบความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างประเทศ ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือขัดขวางความสำเร็จ และบทเรียนที่สามารถถ่ายทอดได้ข้ามบริบท

5. การเลือกกรณีศึกษา

การเลือกกรณีศึกษาในการวิจัยนี้ใช้หลักการสุ่มตัวอย่างแบบมีจุดมุ่งหมาย โดยมุ่งเน้นการเลือกประเทศที่มีความหลากหลายในด้านระดับการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ระบบกฎหมาย และบริบททางสังคมวัฒนธรรม ประเทศที่ได้รับเลือกเป็นกรณีศึกษาประกอบด้วยสามประเทศ คือ ยูเครน โปรตุเกส และ ลิทัวเนีย ซึ่งประเทศยูเครนได้รับเลือกเนื่องจากเป็นประเทศที่กำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและการเมือง และได้พยายามปฏิรูประบบยุติธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาระบบสารสนเทศศาลแห่งชาติที่ครอบคลุม ประสบการณ์ของยูเครนในการนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ท่ามกลางความท้าทายทางการเมืองและความมั่นคง รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาด

ของโรคโควิด-19 และสถานการณ์ความขัดแย้งทางทหาร ให้ข้อมูลเชิงลึกที่มีค่าเกี่ยวกับความยืดหยุ่นและการปรับตัวของระบบยุติธรรมดิจิทัล ในส่วนของประเทศโปรตุเกสได้รับเลือกเนื่องจากได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งในผู้นำของยุโรปในการนำระบบพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้อย่างเต็มรูปแบบ ประเทศนี้มีประสบการณ์อันยาวนานในการพัฒนาและปรับปรุงระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ และสามารถแสดงผลที่เป็นรูปธรรมในด้านการเพิ่มประสิทธิภาพและการเข้าถึงความยุติธรรม กรณีของโปรตุเกสเป็นตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดีที่ประเทศอื่นสามารถเรียนรู้และนำไปปรับใช้ได้ และประเทศลิทัวเนียได้รับเลือกเนื่องจากเป็นประเทศในยุโรปตะวันออกที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายหลังการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป ประสบการณ์ของลิทัวเนียแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปและการประยุกต์ใช้มาตรฐานและแนวปฏิบัติของยุโรป กรณีของลิทัวเนียยังให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประเด็นสำคัญทางด้านการเปลี่ยนผ่านจากระบบแบบดั้งเดิมสู่ระบบดิจิทัลในบริบทของการปฏิรูปหลังยุคสหภาพโซเวียต

6. แหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้ใช้แหล่งข้อมูลหลายประเภทเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและหลากหลาย ประการแรก เอกสารทางกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ กฎหมาย กฎ ระเบียบ และคำพิพากษาของศาลที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาตีปกรองและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรม เอกสารเหล่านี้ถูกรวบรวมจากฐานข้อมูลกฎหมายออนไลน์ เว็บไซต์ของรัฐสภาและศาล ประการที่สอง เอกสารนโยบาย ซึ่งรวมถึงแผนยุทธศาสตร์ รายงานการประเมินผล และเอกสารแนวทางปฏิบัติของหน่วยงานที่รับผิดชอบระบบยุติธรรมในประเทศที่เป็นกรณีศึกษา เอกสารเหล่านี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางนโยบาย เป้าหมาย และกลยุทธ์ในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ประการที่สาม วรรณกรรมทางวิชาการ ซึ่งครอบคลุมบทความวิจัย ตำรา วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์และคดีปกรอง วรรณกรรมเหล่านี้ถูกค้นหามาจากฐานข้อมูลวิชาการออนไลน์ เช่น Google Scholar, JSTOR, และ Science Direct โดยใช้คำค้นที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาอังกฤษและภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศ ประการที่สี่ ข้อมูลสถิติ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนคดี ระยะเวลาการพิจารณาคดี อัตราความสำเร็จ และการใช้งานระบบอิเล็กทรอนิกส์ของศาลปกครองในประเทศที่ศึกษา ข้อมูลเหล่านี้ถูกรวบรวมจากรายงานประจำปีของศาล สำนักงานสถิติแห่งชาติ และองค์กรระหว่างประเทศ และประการที่ห้า รายงานขององค์กรระหว่างประเทศ เช่น รายงานของสภายุโรป OECD (2018) และ World Justice Project (2019) รวมทั้งองค์การสิทธิมนุษยชน ซึ่งให้มุมมองเปรียบเทียบและประเมินผลในระดับสากล

โดยที่การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการผ่านการวิเคราะห์เอกสาร โดยทำการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารทางกฎหมาย นโยบาย และวรรณกรรมทางวิชาการอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อระบุธีม รูปแบบ และความสัมพันธ์ในข้อมูล มีการค้นหาและรวบรวมข้อมูลสถิติจากฐานข้อมูลของศาลปกครอง หน่วยงานสถิติแห่งชาติ และองค์กรระหว่างประเทศ ข้อมูลสถิติเหล่านี้ถูกจัดระเบียบและวิเคราะห์เพื่อระบุแนวโน้มและรูปแบบที่สำคัญ และมีการศึกษาคำพิพากษาที่สำคัญของศาลในแต่ละ

ประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักฐานอิเล็กทรอนิกส์และการพิจารณาคดีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อทำความเข้าใจการตีความและการประยุกต์ใช้กฎหมายในทางปฏิบัติ

7. กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดที่ประกอบด้วยสามมิติหลัก ประการแรก มิติทางกฎหมายและสถาบัน ซึ่งพิจารณากรอบกฎหมาย โครงสร้างสถาบัน และกลไกการกำกับดูแลระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ การวิเคราะห์ในมิตินี้รวมถึงการศึกษาเนื้อหาของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์โครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ และการประเมินประสิทธิภาพของกลไกการกำกับดูแลและการบังคับใช้กฎหมาย ประการที่สอง มิติทางเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน ซึ่งวิเคราะห์ระบบเทคโนโลยีที่ใช้ กระบวนการทำงาน และประสิทธิภาพในการให้บริการ การวิเคราะห์ในมิตินี้รวมถึงการศึกษาคุณลักษณะทางเทคนิคของระบบ การวิเคราะห์กระบวนการทำงานและขั้นตอนต่าง ๆ และการประเมินผลลัพธ์ในด้านประสิทธิภาพ เช่น ระยะเวลาการพิจารณาคดีและจำนวนคดีที่จัดการได้ และประการที่สาม มิติทางสังคมและสิทธิมนุษยชน ซึ่งประเมินการเข้าถึงความยุติธรรม ความเป็นธรรม และการคุ้มครองสิทธิของประชาชน การวิเคราะห์ในมิตินี้รวมถึงการศึกษาความเท่าเทียมในการเข้าถึงระบบการประเมินผลกระทบต่อกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง และการวิเคราะห์การคุ้มครองสิทธิพื้นฐาน เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัวและสิทธิในการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม

ในการวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในประเทศกรณีศึกษา โดยศึกษาบริบททางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การพัฒนา ระบบ เหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยน และวิวัฒนาการของระบบตลอดเวลา วิเคราะห์องค์ประกอบหลักของระบบ รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค กระบวนการทำงาน และกลไกการให้บริการ โดยระบุส่วนประกอบต่าง ๆ ของระบบและความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบเหล่านั้น ระบุปัจจัยที่ส่งเสริมและขัดขวางการพัฒนาและการใช้งานระบบ โดยวิเคราะห์ปัจจัยภายในและภายนอกที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว และประเมินผลกระทบของระบบต่อการเข้าถึงความยุติธรรมและประสิทธิภาพของศาล โดยใช้ข้อมูลสถิติและหลักฐานเชิงประจักษ์อื่น ๆ ในการประเมิน

ในการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะสำคัญของระบบในประเทศกรณีศึกษา โดยแสดงความคล้ายคลึงและความแตกต่างในมิติต่าง ๆ ระบุรูปแบบความคล้ายคลึงและความแตกต่าง โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์รูปแบบเพื่อระบุธีมที่เกิดขึ้นในหลายกรณีศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างในผลลัพธ์ โดยพิจารณาบทบาทของบริบททางกฎหมาย สังคม การเมือง และเทคโนโลยีในการกำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลว และสังเคราะห์บทเรียนและแนวปฏิบัติที่ดีที่สามารถนำไปใช้ในบริบทอื่นได้ โดยระบุหลักการและแนวทางที่มีความเป็นสากลและสามารถถ่ายทอดได้ข้ามบริบท

8. ผลการศึกษา

ในการวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษา (Within-Case Analysis) การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (Cross-Case Analysis) มีการนำเสนอกรณีศึกษาประเทศยูเครน โปรตุเกส และลิทัวเนีย ดังนี้

8.1 กรณีศึกษายูเครน

ยูเครน เป็นประเทศที่มีพัฒนาการสำคัญในการนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการกระบวนการพิจารณาคดีปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนา Unified Judicial Information and Telecommunication System หรือ UJITS ซึ่งเป็นระบบสารสนเทศศาลแห่งชาติที่ครอบคลุมและบูรณาการ ระบบนี้เริ่มดำเนินการอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2021 โดยประกอบด้วยระบบย่อยสามส่วนหลัก คือ ระบบตู้เอกสารอิเล็กทรอนิกส์ Electronic Cabinet ระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์ Electronic Court และระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ Videoconference Subsystem ซึ่งครอบคลุมกฎหมายที่สนับสนุนระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ในยูเครนประกอบด้วยกฎหมายหลายฉบับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระราชบัญญัติว่าด้วยระบบตุลาการและสถานะของผู้พิพากษา พ.ศ. 2559 ซึ่งมาตรา 152 กำหนดอำนาจของคณะบริหารศาลแห่งรัฐในการนำระบบศาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าถึงคำพิพากษาของศาล พ.ศ. 2548 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความปกครองของยูเครนที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติม

ระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ของยูเครนมีฟังก์ชันการทำงานที่ครอบคลุม ได้แก่ การจัดเก็บบันทึกอิเล็กทรอนิกส์ การจัดเก็บเอกสารและข้อมูลแบบรวมศูนย์ การจัดเก็บที่ปลอดภัย การประมวลผลการวิเคราะห์และสถิติอัตโนมัติ การแลกเปลี่ยนเอกสารและข้อมูลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ การประชุมผ่านวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ และการเข้าถึงข้อมูลจากระยะไกล อย่างไรก็ตาม การนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในยูเครนยังเผชิญกับปัญหาสำคัญหลายประการ ปัญหาสำคัญประการแรก คือ ความไม่เพียงพอของความรู้ด้านความสามารถในการเข้าใจทางด้านดิจิทัล โดยประชาชนและบุคลากรในศาลหลายคนยังขาดความรู้ทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ประการที่สอง คือ ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกล ประการที่สาม คือ ความไม่สมบูรณ์ของซอฟต์แวร์และความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ของศาลปกครอง ประการที่สี่ คือ การคุ้มครองข้อมูลและการป้องกันภัยทางไซเบอร์ที่ยังไม่เพียงพอ

สถานการณ์พิเศษที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาระบบคือการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปี 2020 และการประกาศสถานการณ์ตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2022 สถานการณ์เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดความเร่งด่วนในการพัฒนาและนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เพื่อรักษาความต่อเนื่องของกระบวนการยุติธรรม แม้จะมีประเด็นที่สำคัญดังกล่าว ประเทศยูเครนได้แสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ในการพัฒนาระบบที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ

8.2 กรณีศึกษาโปรตุเกส

โปรตุเกส ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นหนึ่งในผู้นำของยุโรปในการนำระบบพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้อย่างเต็มรูปแบบและประสบความสำเร็จ ประเทศนี้ได้เริ่มกระบวนการ

ดิจิทัลไลเซชันของระบบยุติธรรมตั้งแต่ต้นทศวรรษ 2000 และได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นระบบที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งกระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในโปรตุเกส หรือที่เรียกว่า Electronic Jurisdictional Administrative Procedure เป็นการประมวลผลเสมือนหรืออิเล็กทรอนิกส์ของกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งกระบวนการยุติธรรมได้ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมอิเล็กทรอนิกส์ใหม่ กระบวนการเอกสารกลายเป็นดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ การพิจารณาคดีสามารถดำเนินการด้วยทรัพยากรดิจิทัล และแนวคิดของระบบกระบวนการพิจารณาอิเล็กทรอนิกส์กลายเป็นศูนย์กลาง

หลักการสำคัญของระบบพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ในโปรตุเกส ประกอบด้วยหลักการดีเมทีเรียไลเซชัน (Dematerialization) ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนกระบวนการเอกสารให้เป็นดิจิทัลอย่างสมบูรณ์ หลักการดีเทอริทอเรียไลเซชัน (Deterritorialization) ของกระบวนการพิจารณา ซึ่งหมายถึง ความเป็นไปได้ในการดำเนินการพิจารณาคดีโดยไม่ถูกจำกัดด้วยสถานที่ทางภูมิศาสตร์ หลักการเชื่อมต่อและความใกล้ชิด ซึ่งหมายถึง การอำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูล และหลักการไฮเปอร์เรียลิตี ซึ่งหมายถึง การสร้างประสบการณ์ที่เกินกว่าความเป็นจริงทางกายภาพ

ผลลัพธ์ของการนำระบบพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในโปรตุเกสแสดงให้เห็นถึงผลที่ประสบความสำเร็จ โดยที่ข้อมูลสถิติแสดงให้เห็นว่าระยะเวลาการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีปกครอง ระยะเวลาการพิจารณาคดีโดยเฉลี่ยลดลงจาก 49 เดือนในปี 2021 เป็น 47 เดือนในปี 2022 และระยะเวลาการพิจารณาคดีที่เสร็จสิ้นโดยเฉลี่ยลดลงจาก 30 เดือนเป็น 24 เดือน นอกจากการลดระยะเวลาแล้ว ระบบยังช่วยเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมและความโปร่งใสอย่างมีนัยสำคัญ

8.3 กรณีศึกษาลิทัวเนีย

ลิทัวเนีย เป็นประเทศในยุโรปตะวันออกที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ภายหลังการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปในปี 2004 ประเทศนี้ได้ใช้โอกาสจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปในการปฏิรูประบบยุติธรรมและนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการพิจารณา คดี การพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ได้รับการสนับสนุนจากโครงการและกองทุนต่าง ๆ ของสหภาพยุโรป ประเด็นที่สำคัญของระบบคือการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูลคำพิพากษาและเอกสารศาล ลิทัวเนียได้พัฒนาระบบฐานข้อมูลออนไลน์ที่ครอบคลุมซึ่งประชาชนสามารถค้นหาและเข้าถึงคำพิพากษาของศาล ระบบนี้ไม่เพียงแต่เพิ่มความโปร่งใสเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ทนายความและนักวิชาการสามารถศึกษาและวิเคราะห์แนวคำพิพากษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ประเด็นอื่นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนผ่านจากระบบแบบดั้งเดิมสู่ระบบดิจิทัลในบริบทของการปฏิรูปหลังยุคสหภาพโซเวียต การเปลี่ยนแปลงนี้ต้องการไม่เพียงแต่การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค แต่ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรและทัศนคติของบุคลากร ลิทัวเนียได้ให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะของผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาล และทนายความในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล

8.4 การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา (Cross-Case Analysis)

การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ในด้านการเปรียบเทียบกรอบกฎหมายและสถาบัน การเปรียบเทียบระบบเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบผลกระทบต่อการเข้าถึงความยุติธรรม และการระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จ นำเสนอดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษาประเทศยูเครน โปรตุเกส และลิทัวเนีย

ประเด็น	รายละเอียด
การเปรียบเทียบกรอบกฎหมายและสถาบัน	การวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษาในด้านกรอบกฎหมายและสถาบันแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและความคล้ายคลึงที่น่าสนใจ ทั้งสามประเทศต่างมีรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่รับรองสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมและการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม อย่างไรก็ตาม วิธีการที่แต่ละประเทศนำหลักการเหล่านี้ไปปฏิบัติในบริบทของระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยที่ประเทศโปรตุเกสและลิทัวเนียในฐานะสมาชิกของสหภาพยุโรป มีข้อได้เปรียบในการสามารถอ้างอิงและนำมาตราฐานและแนวปฏิบัติของยุโรปมาใช้ได้โดยตรง ทั้งสองประเทศได้รับประโยชน์จากกรอบกฎหมายของสหภาพยุโรปที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ยูเครนแม้จะไม่ใช่สมาชิก แต่ก็มีความมุ่งมั่นที่จะปรับกฎหมายและระบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานของยุโรป ในด้านโครงสร้างสถาบัน ทั้งสามประเทศต่างมีศาลปกครองที่เป็นอิสระจากศาลทั่วไป แต่ระดับของการบูรณาการระบบอิเล็กทรอนิกส์มีความแตกต่างกัน โปรตุเกสมีการบูรณาการสูงสุด โดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่แยกไม่ออกจากการทำงานประจำวันของศาล ยูเครนกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนาาระบบที่ครอบคลุมผ่าน UJITS ในส่วนประเทศลิทัวเนียมีระบบที่ค่อนข้างจำกัดในขอบเขต
การเปรียบเทียบระบบเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน	ในด้านระบบเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน โปรตุเกสมีระบบที่ครอบคลุมและบูรณาการมากที่สุด โดยกระบวนการพิจารณาคดีทั้งหมดตั้งแต่การยื่นคำฟ้องจนถึงการออกคำพิพากษาสามารถดำเนินการในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสมบูรณ์ ยูเครนกำลังพัฒนาาระบบที่มีความทะเยอทะยานสูงผ่าน UJITS ซึ่งมีเป้าหมายที่จะครอบคลุมทุกด้านของการบริหารจัดการศาลและกระบวนการพิจารณาคดี ระบบของทั้งสามประเทศต่างมีองค์ประกอบหลักที่คล้ายคลึงกัน ได้แก่ การยื่นเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ การจัดเก็บและจัดการเอกสารแบบดิจิทัล การเข้าถึงข้อมูลและคำพิพากษาออนไลน์ และการพิจารณาคดีผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ อย่างไรก็ตาม ขอบเขตและคุณภาพของการดำเนินการมีความแตกต่างกันอย่างมาก โปรตุเกสและยูเครนมีระบบที่ครอบคลุมและใช้งานได้จริงมากกว่า ในขณะที่ลิทัวเนียมีระบบที่ค่อนข้างจำกัด ในส่วนของการใช้ลายเซ็นดิจิทัลและการรับรองตัวตนทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบ ในทุกประเทศ ประเทศในยุโรปทั้งสามประเทศมีระบบลายเซ็นดิจิทัลที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคม ทำให้การนำมาใช้ในระบบยุติธรรม

ประเด็น	รายละเอียด
	เป็นไปได้ค่อนข้างง่าย นอกจากนี้การพิจารณาคดีผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ได้รับความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทั้งสามประเทศต่างได้เร่งพัฒนาและนำระบบนี้มาใช้ ยูเครนและโปรตุเกสสามารถนำระบบนี้มาใช้ได้อย่างกว้างขวางและประสบความสำเร็จ ในขณะที่ลิทัวเนียยังมีการใช้งานที่ค่อนข้างจำกัด
การเปรียบเทียบผลกระทบต่อการเข้าถึงความยุติธรรม	การวิเคราะห์ผลกระทบของระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ต่อการเข้าถึงความยุติธรรมแสดงให้เห็นทั้งโอกาสและความอุปสรรค ซึ่งในด้านบวก ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ช่วยเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรมในหลายวิธี ประชาชนสามารถยื่นคำฟ้องและติดตามความคืบหน้าของคดีได้จากที่ใดก็ได้โดยไม่ต้องเดินทางไปศาล ซึ่งช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย การเข้าถึงคำพิพากษาและเอกสารของศาลในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและทำให้ประชาชนสามารถเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการยุติธรรมได้ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็อาจสร้างความไม่เท่าเทียมใหม่ได้เช่นกัน ผู้ที่ไม่มีการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตหรือไม่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ผู้สูงอายุ ผู้มีรายได้น้อย หรือผู้ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกล อาจพบว่าตนเองถูกกีดกันจากระบบยุติธรรม ทั้งสามประเทศต่างตระหนักถึงปัญหานี้และพยายามหาทางแก้ไข แต่วิธีการและระดับความสำเร็จมีความแตกต่างกัน โดยที่โปรตุเกสได้พยายามแก้ปัญหาด้วยการจัดให้มีศูนย์บริการช่วยเหลือและยังคงรักษาช่องทางแบบดั้งเดิมไว้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ ยูเครนได้เสนอแนวทางที่น่าสนใจโดยการให้ประชาชนสามารถไปใช้บริการที่ศูนย์ให้บริการทางปกครองของหน่วยงานท้องถิ่น แนวทางนี้ช่วยลดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี
การระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จ	จากการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา สามารถระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญหลายประการ ประการแรกคือความมุ่งมั่นทางการเมืองและการสนับสนุนจากผู้นำระดับสูง ประเทศที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เช่น โปรตุเกส มีความมุ่งมั่นที่ชัดเจนและต่อเนื่องจากรัฐบาลและผู้บริหารระบบยุติธรรม ประการที่สองคือการมีวิสัยทัศน์และแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ประเทศที่ประสบความสำเร็จมีแผนการพัฒนาระยะยาวที่กำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และทรัพยากรไว้อย่างชัดเจน ประการที่สามคือการลงทุนที่เพียงพอและต่อเนื่อง ประการที่สี่คือการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ประการที่ห้าคือความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว และประการที่หกคือการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและการคุ้มครองสิทธิ

9. สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกระบวนการพิจารณาตีปกรองทางอิเล็กทรอนิกส์ในยูเครน โปรตุเกส ลิทัวเนีย และประเทศไทย ผ่านวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาและการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษา ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีคุณค่าเกี่ยวกับความหลากหลาย ประเด็นสำคัญ และโอกาสในการพัฒนาระบบยุติธรรมดิจิทัลสำหรับคดีปกรอง ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแม้ทั้งสามประเทศจะมีบริบททางกฎหมาย สังคม และเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน แต่ต่างมีความมุ่งมั่นร่วมกันในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อปรับปรุงการเข้าถึงความยุติธรรมและประสิทธิภาพของศาลปกรอง โปรตุเกสโดดเด่นในฐานะผู้นำที่มีระบบครอบคลุมและประสบความสำเร็จสูงสุด ยูเครนแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นที่แข็งแกร่งแม้เผชิญความท้าทายอย่างมาก ลิทัวเนียให้ตัวอย่างของการพัฒนาที่ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรป นอกจากนี้ การศึกษายังยืนยันว่าระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาซึ่งประโยชน์สำคัญหลายประการ รวมถึงการลดระยะเวลาการพิจารณาคดี การเพิ่มการเข้าถึงความยุติธรรม การเพิ่มความโปร่งใส และการลดต้นทุนสำหรับทั้งผู้ให้บริการและระบบยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การศึกษายังเน้นย้ำถึงประเด็นที่สำคัญ รวมถึงความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ความกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยของข้อมูล และความจำเป็นในการพัฒนาทักษะของบุคลากรและผู้ให้บริการ

จากผลการศึกษา สามารถเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่สมดุลและยั่งยืนดังนี้

1. ด้านกฎหมายและนโยบาย ประเทศควรพัฒนากฎหมายที่ชัดเจนและครอบคลุมสำหรับระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการกำหนดคำจำกัดความทางกฎหมายของแนวคิดสำคัญ กฎหมายควรรับรองสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมสำหรับทุกคน และควรมีบทบัญญัติที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัวอย่างเข้มงวด ควรมีการพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวที่กำหนดเป้าหมาย ขั้นตอน และทรัพยากรไว้อย่างชัดเจน

2. ด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน ควรมีการลงทุนอย่างเพียงพอและต่อเนื่องในโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ห่างไกล ระบบควรได้รับการออกแบบให้ใช้งานง่าย เข้าถึงได้ และเป็นมิตรกับผู้ใช้ ความปลอดภัยของข้อมูลและการป้องกันภัยคุกคามทางไซเบอร์ต้องได้รับความสำคัญสูงสุด

3. ด้านบุคลากรและการพัฒนาทักษะ ควรมีโครงการฝึกอบรมที่ครอบคลุมและต่อเนื่องสำหรับบุคลากรในระบบยุติธรรม ควรมีการให้ความรู้และการสนับสนุนแก่ประชาชนในการใช้ระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ควรส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และการปรับตัวในองค์กรของระบบยุติธรรม

4. ด้านการเข้าถึงและความเท่าเทียม ควรมีมาตรการเฉพาะเพื่อลดความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล สำหรับกลุ่มที่ไม่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ ควรยังคงมีช่องทางแบบดั้งเดิม ระบบควรได้รับการออกแบบให้คำนึงถึงความต้องการของผู้ใช้ที่หลากหลาย

5. ด้านความร่วมมือระหว่างประเทศ ควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างประเทศ ควรมีการพัฒนามาตรฐานและแนวปฏิบัติร่วมกันในระดับภูมิภาคหรือระดับโลก ประเทศที่พัฒนาแล้วควรให้การสนับสนุนแก่ประเทศกำลังพัฒนา

10. ประโยชน์ที่ได้จากงานวิจัย

การศึกษานี้มีคุณค่าทางวิชาการในหลายมิติ

ประการแรก การศึกษานี้เติมเต็มช่องว่างสำคัญในวรรณกรรมเกี่ยวกับกฎหมายปกครองเปรียบเทียบและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรม การศึกษานี้เสนอการเปรียบเทียบที่ครอบคลุมสามประเทศ ซึ่งช่วยให้เห็นภาพรวมที่กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ประการที่สอง การใช้ระเบียบวิธีการวิเคราะห์ภายในกรณีศึกษาและการวิเคราะห์ข้ามกรณีศึกษาอย่างเป็นระบบเป็นการมีส่วนร่วมทางวิธีวิทยาที่สำคัญ แนวทางนี้ช่วยให้สามารถทำความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบริบทเฉพาะของแต่ละประเทศ ในขณะเดียวกันก็สามารถระบุรูปแบบและความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ซับซ้อนข้ามบริบทได้

ประการที่สาม การศึกษานี้พัฒนากอบแนวคิดสำหรับการวิเคราะห์ระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุมสามมิติ คือ มิติทางกฎหมายและสถาบัน มิติทางเทคโนโลยีและการปฏิบัติงาน และมิติทางสังคมและสิทธิมนุษยชน กรอบแนวคิดนี้สามารถนำไปใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบในประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในภาครัฐ

ประการที่สี่ การศึกษานี้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับยุติธรรมดิจิทัล โดยการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกระบวนการยุติธรรมไม่เพียงแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ที่มีผลกระทบต่อแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความยุติธรรม การเข้าถึง และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ

ประการที่ห้า การศึกษานี้ระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จและความท้าทายในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาเป็นทฤษฎีหรือแบบจำลองที่อธิบายเงื่อนไขที่ส่งเสริมหรือขัดขวางความสำเร็จของการปฏิรูประบบยุติธรรมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

10.1 คุณค่าเชิงปฏิบัติ

การศึกษานี้มีคุณค่าเชิงปฏิบัติสำคัญสำหรับผู้กำหนดนโยบาย ผู้บริหารระบบยุติธรรม และผู้ปฏิบัติงานในศาลปกครอง

ประการแรก การศึกษาให้ข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประสบการณ์ของประเทศต่างๆ ในการพัฒนาและนำระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ผู้กำหนดนโยบายสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศตน โดยเรียนรู้จากทั้งความสำเร็จและความล้มเหลวของประเทศอื่น

ประการที่สอง การระบุปัจจัยแห่งความสำเร็จและอุปสรรคให้แนวทางที่ชัดเจนสำหรับการวางแผนและการดำเนินโครงการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการประเมินความพร้อมของประเทศ ระบุจุดแข็งที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ และหาวิธีแก้ไขจุดอ่อนหรืออุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น

ประการที่สาม ข้อเสนอแนะที่นำเสนอในการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่สมดุลระหว่างประสิทธิภาพและการคุ้มครองสิทธิ ข้อเสนอแนะครอบคลุมทุกมิติที่สำคัญ ตั้งแต่การพัฒนากฎหมายและนโยบาย การพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงการพัฒนาทักษะของบุคลากรและการสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึง

ประการที่สี่ การศึกษานี้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ผู้บริหารสามารถใช้ข้อมูลนี้ในการออกแบบกระบวนการพัฒนาที่เปิดกว้างและมีส่วนร่วม ซึ่งจะช่วยเพิ่มความโปร่งใสและการยอมรับของระบบจากผู้ให้บริการ

ประการที่ห้า ตัวอย่างของแนวปฏิบัติที่ดีจากประเทศต่างๆ สามารถนำไปปรับใช้หรือเลียนแบบในบริบทอื่น การศึกษานี้ให้ข้อมูลที่มีค่าสำหรับผู้ให้บริการเทคโนโลยีและที่ปรึกษาที่ทำงานในด้านการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์

10.2 คุณค่าเชิงนโยบาย

การศึกษานี้มีนัยสำคัญทางนโยบายในหลายระดับ ในระดับประเทศ การศึกษาให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบยุติธรรมดิจิทัล เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีวิสัยทัศน์ระยะยาวและการลงทุนอย่างต่อเนื่องสามารถช่วยโน้มน้าวผู้กำหนดนโยบายให้จัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับการพัฒนาระบบ การศึกษาเน้นย้ำถึงความสำคัญของการสร้างสมดุลระหว่างประสิทธิภาพและการคุ้มครองสิทธิ ซึ่งเป็นประเด็นที่สำคัญทางนโยบาย นโยบายควรรับประกันว่าการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในระบบยุติธรรมจะไม่ละเลยหรือละเมิดสิทธิพื้นฐานของประชาชน เช่น สิทธิในความเป็นส่วนตัว สิทธิในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และสิทธิในการเข้าถึงความยุติธรรมอย่างเท่าเทียม และจากการศึกษาชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญทางนโยบายสังคม นโยบายควรมีมาตรการเฉพาะเพื่อแก้ไขปัญหา เช่น การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัลในพื้นที่ห่างไกล การให้การศึกษาและการฝึกอบรมด้านดิจิทัลแก่ประชาชน และการจัดให้มีช่องทางทางเลือกสำหรับผู้ที่ไม่สามารถใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

ในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ การศึกษาให้ข้อมูลที่สนับสนุนการพัฒนาความร่วมมือและการกำหนดมาตรฐานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างประเทศสามารถช่วยเร่งการพัฒนาและลดต้นทุนของการพัฒนาระบบ นโยบายระหว่างประเทศควรส่งเสริมการแลกเปลี่ยนดังกล่าวและให้การสนับสนุนแก่ประเทศกำลังพัฒนาในการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ นอกจากนี้ การศึกษานี้มีนัยสำคัญต่อนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูประบบยุติธรรมในวงกว้าง การพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์ไม่ควรเป็นโครงการที่แยกต่างหาก แต่ควรเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูประบบยุติธรรม

ที่ครอบคลุม ซึ่งรวมถึงการปรับปรุงกฎหมาย การพัฒนาบุคลากร การเพิ่มงบประมาณ และการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อระบบยุติธรรม

ข้อจำกัดของการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตที่ชัดเจนและข้อจำกัดบางประการที่ควรระบุไว้ ขอบเขตของการศึกษาคือครอบคลุมกระบวนการพิจารณาดีปครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในสามประเทศ ได้แก่ ยูเครน โปตุเกส และ ลิทัวเนีย โดยเน้นที่ระบบศาลปกครองและกระบวนการพิจารณาดีปครอง ไม่รวมถึงคดีประเภทอื่น เช่น คดีแพ่งหรือคดีอาญา การศึกษาใช้ข้อมูลในช่วงระยะเวลาดังแต่ปี ค.ศ 2015 จนถึง ค.ศ 2025 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์อย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งข้อจำกัดของการศึกษาประกอบด้วยหลายประการ ประการแรก การใช้ข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลักอาจทำให้ขาดข้อมูลเชิงลึกบางประการที่สามารถได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดนี้ได้รับการชดเชยบางส่วนโดยการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายและเชื่อถือได้ ประการที่สอง การศึกษาเปรียบเทียบข้ามประเทศอาจเผชิญกับปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้าใจและการตีความข้อมูล ผู้วิจัยได้พยายามลดข้อจำกัดนี้โดยการใช้เอกสารในภาษาอังกฤษที่ได้รับการแปลและตรวจสอบโดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ ประการที่สาม การเลือกศึกษาเพียงสามประเทศอาจจำกัดขอบเขตของการสรุปผลการศึกษา อย่างไรก็ตาม การเลือกประเทศที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ช่วยให้สามารถสำรวจความแตกต่างที่สำคัญและระบุรูปแบบที่น่าสนใจได้

การศึกษานี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรคำนึงถึงในการตีความผลการศึกษา

ประการแรก การพึ่งพาข้อมูลทุติยภูมิเป็นหลักอาจทำให้ขาดข้อมูลเชิงลึกบางประการที่สามารถได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ความเห็น ทศนคติ และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้พิพากษา เจ้าหน้าที่ศาล ทนายความ และผู้ใช้บริการ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดนี้ได้รับการชดเชยบางส่วนโดยการใช้แหล่งข้อมูลที่หลากหลายและเชื่อถือได้ รวมถึงเอกสารทางวิชาการที่มีการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง รายงานการประเมินผลที่มีการสำรวจความคิดเห็น และการวิเคราะห์คำพิพากษาที่สะท้อนมุมมองของศาล

ประการที่สอง การศึกษาเปรียบเทียบข้ามประเทศอาจเผชิญกับปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา ซึ่งอาจส่งผลต่อความเข้าใจและการตีความข้อมูล คำศัพท์ทางกฎหมายและแนวคิดอาจมีความหมายที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ และการแปลอาจไม่สามารถถ่ายทอดความหมายที่แท้จริงได้อย่างสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้พยายามลดข้อจำกัดนี้โดยการใช้เอกสารในภาษาอังกฤษที่ได้รับการแปลและตรวจสอบโดยนักวิชาการที่เชี่ยวชาญ การศึกษาคำจำกัดความและแนวคิดที่ใช้ในแต่ละประเทศอย่างละเอียด และการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเมื่อมีความไม่แน่ใจ

ประการที่สาม การเลือกศึกษาเพียงสามประเทศอาจจำกัดขอบเขตของการสรุปผลการศึกษา ผลการศึกษาอาจไม่สามารถนำไปใช้ได้โดยตรงกับประเทศอื่น ๆ ที่มีบริบทที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การเลือกประเทศที่มีความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ช่วยให้สามารถสำรวจความแตกต่างที่สำคัญและระบุ

รูปแบบที่น่าสนใจได้ นอกจากนี้ การใช้กรอบแนวคิดที่ชัดเจนและระเบียบวิธีการที่เป็นระบบช่วยให้ผลการศึกษามีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต

ประการที่สี่ การศึกษานี้เน้นไปที่ระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์สำหรับคดีปกครองเท่านั้น ไม่รวมถึงคดีประเภทอื่น เช่น คดีแพ่งหรือคดีอาญา ซึ่งอาจมีลักษณะและความท้าทายที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การมุ่งเน้นนี้ช่วยให้สามารถศึกษาอย่างละเอียดและลึกซึ้งในขอบเขตที่กำหนด และผลการศึกษายังให้ข้อมูลเชิงลึกบางประการที่สามารถนำไปใช้กับการพัฒนาระบบยุติธรรมอิเล็กทรอนิกส์สำหรับคดีประเภทอื่นได้

แม้จะมีข้อจำกัดเหล่านี้ การศึกษานี้ยังคงมีคุณค่าในการให้ความเข้าใจที่ครอบคลุมและลึกซึ้งเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาคดีปกครองทางอิเล็กทรอนิกส์ในบริบทที่หลากหลาย และสามารถเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมในอนาคต การใช้ระเบียบวิธีการที่เข้มงวดและการพิจารณาข้อจำกัดอย่างรอบคอบช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเที่ยงธรรมของผลการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- BileviCiene, T., & Bileviciute, E. (2015). E-Justice in Administrative Process: Insights from Lithuanian Landscape. In Human Rights and Ethics: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications (pp. 1220-1245). IGI Global. <https://doi.org/10.4018/978-1-4666-6433-3.ch066>
- Bondarenko, V. A., & Pustova, N. O. (2017). Theoretical and legal issues of electronic justice in the information society. Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs: Legal Series, 2, 154-162.
- Brintsev, O. V. (2016). Electronic Court in Ukraine: Experience and prospects. Kharkov: Law.
- Council of Europe. (2021). Guidelines on Electronic Evidence in Administrative Proceedings. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Gomes, C., & Fernando, P. (2017). Electronic Justice in Portugal: Implementation and Challenges. *European Journal of Law and Technology*, 8(2), 1-24.
- Hliborob, N. (2018). Introduction of Electronic Administrative Judicial Procedure in Ukraine: Innovations and Prospects. *Law of Ukraine*, 2, 102-117.
- Kravtsov, S., Pravnyk, S., & Moshura, L. (2021). Electronic Judiciality as a modern trend. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 4. Retrieved from <http://www.lsej.org.ua/42021/55.pdf>
- Obrusna, S., & Ivanova, I. (2021). Electronic Court as a legal and administrative category. *Administrative Law and Process*, 2(29), 5-17.

- OECD. (2018). *Digital Government Review: Building a Data-Driven Public Sector*. Paris: OECD Publishing.
- Piatyhora, K. (2022). Implementation of electronic administrative judicial procedure in Ukraine: prerequisites, essence and stages of establishment. *Administrative Law and Process*, 3(38), 59-71.
- Pires de Sousa, L. (2020). Electronic Administrative Procedure in Portugal: Principles and Implementation. *Laws*, 12(84), 1-24.
- Razmetaeva, Y., Barabash, Y., & Lukianov, D. (2022). The concept of human rights in the digital era: changes and consequences for judicial practice. *Access to Justice in Eastern Europe*, 5(3), 41-56.
- Reiling, D., & Contini, F. (2022). E-Justice Platforms: Challenges for Judicial Governance. *International Journal for Court Administration*, 13(1).
- Samonova, V. V. (2022). *Electronic Evidence in Administrative Proceedings*. *Cuestiones Políticas*, 40(73), 726-740.
- Shevchuk, O. V., Zui, I., Maryniv, S., Davydenko, S., & Mokhonchuk, S. (2021). Human Right to Internet Access in Healthcare in the "Right to Health Concept": Legal Issues. *European Journal of Sustainable Development*, 10(2), 286-300.
- World Justice Project. (2019). *Access to Justice and Technology: Global Trends and Best Practices*. Washington, DC: World Justice Project.
- Xanthoulis, N. (2015). *Introducing the concept of E-justice in Europe: How adding an E becomes a modern challenge for Greece and the EU*. Athens: Hellenic Centre for European Studies.